

ಸ್ವಚ್ಛತಾವಾಣಿ

ವಾರ್ತಾಪತ್ರ

“ಆಜಾದಿ ಕಾ ಅಮೃತ್ ಮಹೋತ್ಸವ”

75ನೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು “ಆಜಾದಿ ಕಾ ಅಮೃತ್ ಮಹೋತ್ಸವ” ಹೆಸರಿನಡಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹತ್ತು ಹಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೇಂದ್ರ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಜಲ ಶಕ್ತಿ ಮಂತ್ರಾಲಯವು ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್(ಗ್ರಾಮೀಣ) ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸಮಗ್ರ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳ ಬಳಕೆಯ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ODF+ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ಮೂಲಕ ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್(ಗ್ರಾ) ಯೋಜನೆ(2014-2019) 1ನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಮೈಲುಗಲ್ಲನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದರನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ರಥಯಾತ್ರೆ, ಶ್ರಮದಾನ, ಏಕ ಬಳಕೆ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ನಿಷೇಧ ಕುರಿತ ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ ವಹಿಸುವುದು, ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಹೀ ಸೇವಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಇತರೆ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು 15ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2021 ರಿಂದ 15ನೇ ಆಗಸ್ಟ್ 2022 ರವರೆಗೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

“ಅಮೃತ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ”

ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಆಯ್ದು 750 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಗ್ರ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಯೋಜನೆ ‘ಅಮೃತ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ’ ಯೋಜನೆಗೆ ದಿನಾಂಕ:23.09.2021ರಂದು ವಿಧಾನಸೌಧದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ. ಬಸವರಾಜ ಎಸ್ ಬೊಮ್ಮಾಯಿ, ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವರಾದ ಶ್ರೀ ಗಿರಿರಾಜ್ ಸಿಂಗ್ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್ ಈಶ್ವರಪ್ಪ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಚಿವರು ಸೇರಿದಂತೆ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಜರಿದ್ದರು.

ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು

“ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ ತಯಾರಿ ಕುರಿತ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ”

ಕೇಂದ್ರ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಜಲಶಕ್ತಿ ಮಂತ್ರಾಲಯ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಇವರ ಸಹಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆಯು ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್(ಗ್ರಾ) ಮತ್ತು ಜಲ ಜೀವನ್ ಮಿಷನ್ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸದರಿ ಯೋಜನೆಗಳ ಕುರಿತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಲು ಇಲಾಖೆಯು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿನೂತನ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕೌಶಲ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಐ.ಇ.ಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ಪೂರಕವಾದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರ, ಯಶೋಗಾಥೆ, ಕಿರುಚಿತ್ರ, ರೇಖನ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಗುರಿ ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ SBM(G) ನೋಡಲ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ IEC/HRD/SH ಸಮಾಲೋಚಕರುಗಳಿಗೆ 24, 25ನೇ ಆಗಸ್ಟ್, 30, 31ನೇ ಆಗಸ್ಟ್ ಹಾಗೂ 3, 4ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ಗಳಂದು 3 ಬ್ಯಾಚ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಲೋಚನಾ ಕಾರ್ಯಾಗಾರವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಆಯುಕ್ತರು, ಗ್ರಾ.ಕು.ನೀ ಮತ್ತು ನೈ ಇಲಾಖೆ ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಕಾರ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ SBM(G) ನೋಡಲ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಾಗೂ IEC/HRD/SH ಸಮಾಲೋಚಕರುಗಳು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ 135 ಮಂದಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಈ ವೇಳೆ ಇಲಾಖೆಯ ಉಪ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ(ಆಡಳಿತ), ನಿರ್ದೇಶಕರು(ISA), ಉಪ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್(ಗ್ರಾ) ಸೇರಿದಂತೆ ಇಲಾಖೆಯ ವಿವಿಧ ಘಟಕಾಂಶಗಳ ಕುರಿತು ವಿಷಯ ತಜ್ಞರುಗಳು ತರಬೇತುದಾರರುಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದರು.

“ರಾಜ್ಯ ನೀರು, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶುಚಿತ್ವ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಭೆ” (WASH Coalition)

ರಾಜ್ಯ ನೀರು, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶುಚಿತ್ವ ಒಕ್ಕೂಟದ 2ನೇ ಸಭೆಯನ್ನು, ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು, ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆ ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ: 18.09.2021 ರಂದು ನಗರದ ಖಾಸಗಿ ಹೋಟೆಲೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ Legal Status of Karnataka WASH Coalition Sub sector-wise challenges, issues and way forward ಬಗ್ಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆ ತಯಾರಿ ಕುರಿತು Line Dept ಗಳಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ ಸೇರಿದಂತೆ ANSSIRD, ITC, JSW Foundation, ACIWRM, SVYM, CDD, CEE ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು 33 ಇಲಾಖೆ/ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು/ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಈ ಒಂದು ದಿನದ ಕಾರ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಆಯುಕ್ತರು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಮುಖ್ಯ ಅಭಿಯಂತರರು, ಉಪ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ(ಅಭಿವೃದ್ಧಿ), ಗ್ರಾ.ಕು.ನೀ ಮತ್ತು ನೈ ಇಲಾಖೆ, ನಿರ್ದೇಶಕರು(ISA), ಗ್ರಾ.ಕು.ನೀ ಮತ್ತು ನೈ ಇಲಾಖೆ, ಉಪ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್(ಗ್ರಾ), ಗ್ರಾ.ಕು.ನೀ ಮತ್ತು ನೈ ಇಲಾಖೆ ಸೇರಿದಂತೆ UNICEF ರಾಜ್ಯ ಸಮಾಲೋಚಕರು, ಗ್ರಾ.ಕು.ನೀ ಮತ್ತು ನೈ ಇಲಾಖೆ ಹಾಗೂ Knowledge Management Consultant, UNICEF ಮತ್ತು UNICEF ನ ಇತರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳು/ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು/ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ನೀರು, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶುಚಿತ್ವದ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದರು.

ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ

ತ್ಯಾಜ್ಯದ ವಿಧಗಳು

ಹಸಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ:

ಉಳಿದ ಆಹಾರ, ತರಕಾರಿ ಸಿಡ್ಡೆ,
ಒಣಗಿದ ಹೂಗಳು, ಮಾಂಸ, ಮೂಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಒಣ ತ್ಯಾಜ್ಯ:

ಕಾಗದ, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್, ರಬ್ಬರ್,
ಲೆದರ್, ಮರ, ಲೋಹ ಇತ್ಯಾದಿ

ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ವಿಧಗಳು

ಗೃಹೋತ್ಪಾದಿತ ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ:
ಏರೋಸಾಲ್ ಕ್ಯಾನ್‌ಗಳು, ಸ್ವಚ್ಛತಾ ವಸ್ತುಗಳು,
ಖ್ಯಾಟಿಗಳು, ಅವಧಿ ಮೀರಿದ ಔಷಧಿಗಳು,
ಅಲಂಕಾರಿಕ ವಸ್ತುಗಳು, ಖಣ್ಣುಗಳು, ತೈಲಗಳು,
ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ

ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ:
ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ನ್ಯಾಪ್‌ಕಿನ್‌ಗಳು,
ಋತುಚಕ್ರದ ಖಣ್ಣಿಗಳು, ಕಾಂಡೊಮ್‌ಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅಸಮರ್ಪಕ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಲೇವಾರಿಯ ಅಪಾಯಗಳು

ವಾಯುಮಾಲಿನ್ಯ

ನೀರು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನ
ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ

ನಾಡಿನ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು
ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲ ಕುಸಿತ

ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ
ಸಂಕುಲದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ

ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಸರಪಳಿ

ತ್ಯಾಜ್ಯ ಉತ್ಪಾದನೆ

ಮೂಲದಲ್ಲೆಯೇ ವಿಂಗಡಿಸುವಿಕೆ

ಸಂಗ್ರಹಣೆ

ಸಾಗಾಣಿಕೆ

ನಿರ್ವಹಣೆ

ವಿಲೇವಾರಿ

ಸ್ವಚ್ಛ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಮೆಟ್ರಿಯಲ್ ರಿಕವರಿ ಫೆಸಿಲಿಟಿ (ಎಂ.ಆರ್.ಎಫ್)

ವಸ್ತು ಮರುಪಡೆಯುವಿಕೆ ಸೌಲಭ್ಯ

ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆ

ಎಂ.ಆರ್.ಎಫ್

ದ್ವಿತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಡಿಂಗಡಣೆ

ತೃತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಡಿಂಗಡಣೆ

ಶ್ರೇಡ್ಡಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಬೇಲಿಂಗ್

ಮರು ಉತ್ಪಾದನೆ
ಮಾಡುವಂತಹವು

ಮರು ಉತ್ಪಾದನೆ
ಮಾಡಲಾಗದಂತಹವು

ಮರು ಉತ್ಪಾದಕರು

ತ್ಯಾಜ್ಯದಿಂದ
ಶಕ್ತಿ ತಯಾರಿಕಾ
ಘಟಕಗಳು

ಭೂಖನಿಗಳು

ಹಸಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಮನೆ ಹಂತ

ಉಳಿದ ಆಹಾರ, ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ,
ಹೂವುಗಳು, ಎಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ

ಸಮುದಾಯ ಹಂತ

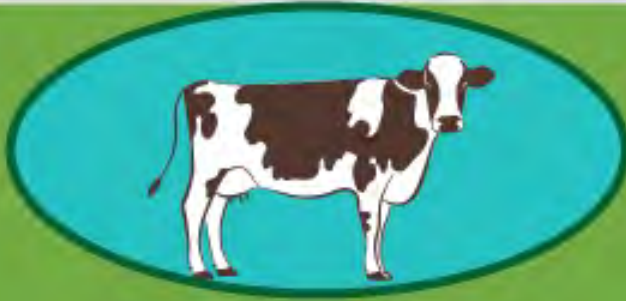
ದೇವಾಲಯ, ಹೋಟೆಲ್,
ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಜ್ಯ,
ಸಗಣೆ, ಎಲೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಕೃಷಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ

ಮನೆ ಹಂತದಲ್ಲ ಹಸಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಉಳಿದ ಆಹಾರ, ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ತ್ಯಾಜ್ಯ, ಸಗಣೆ, ಹೂವುಗಳು, ಎಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ

ಜಾನುವಾರುಗಳ ಆಹಾರ

ಬಯೋಗ್ಯಾಸ್

ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಹೈಡ್ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಹಾಟ್ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಹಿಟ್ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಎರೆಹುಳು ಗೊಬ್ಬರ

ಸಮುದಾಯ ಹಂತದಲ್ಲ ಹಸಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ

ದೇವಾಲಯ, ಹೋಟೆಲ್, ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಜ್ಯ, ಸಗಣೆ, ಎಲೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಕೃಷಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ

ಗೋಬರ್ ಧನ್ / ಬಯೋಗ್ಯಾಸ್

ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಸ್ಲಾಕ್ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ವರ್ಮಿ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ನಡೆಪ್ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

ಬಿಂಡ್‌ರೋ ಕಾಂಪೋಸ್ಟಿಂಗ್

Segregate Waste Properly

Types of Waste

Wet Waste:

Food Residues, Vegetable Peels, Flower Wastes, Leaves, Meat, Bones *etc.*,

Dry Waste:

Paper, Plastic, Glass, Rubber, Leather, Wood, Metal *etc.*,

Types of Hazardous Waste

Domestic Hazardous Waste:

Aerosol Cans, Cleaning Agents, Batteries, Medicines including expired ones, Cosmetic Items, Paints, Oils, Pesticides etc.,

Sanitary Waste:

Sanitary Napkins, Menstrual Clothes, Condoms etc.,

Effects of Improper Waste Management

Air Pollution

Water & Soil Contamination

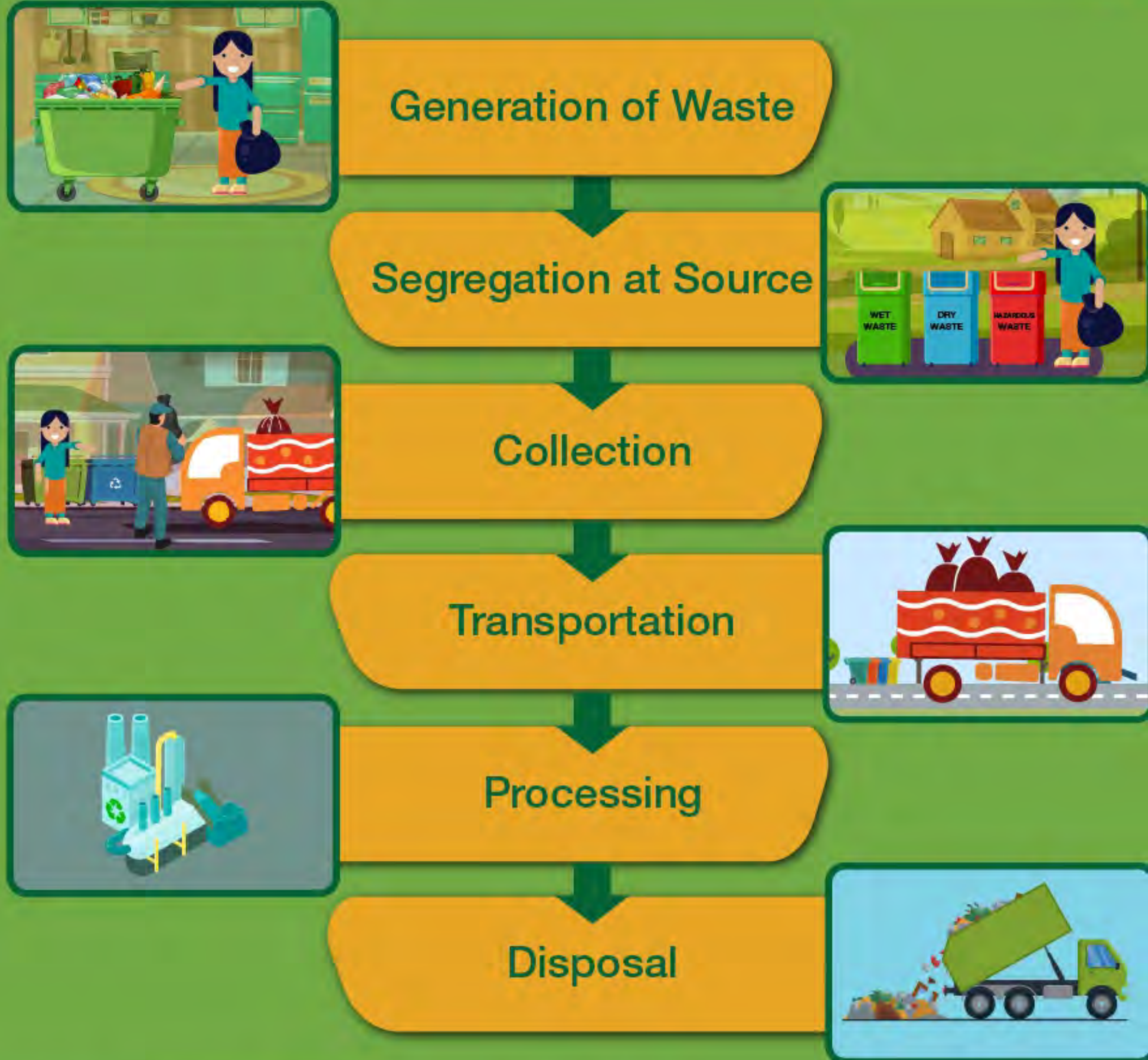
Decrease in State's Health & Well-Being

Effects on Flora & Fauna

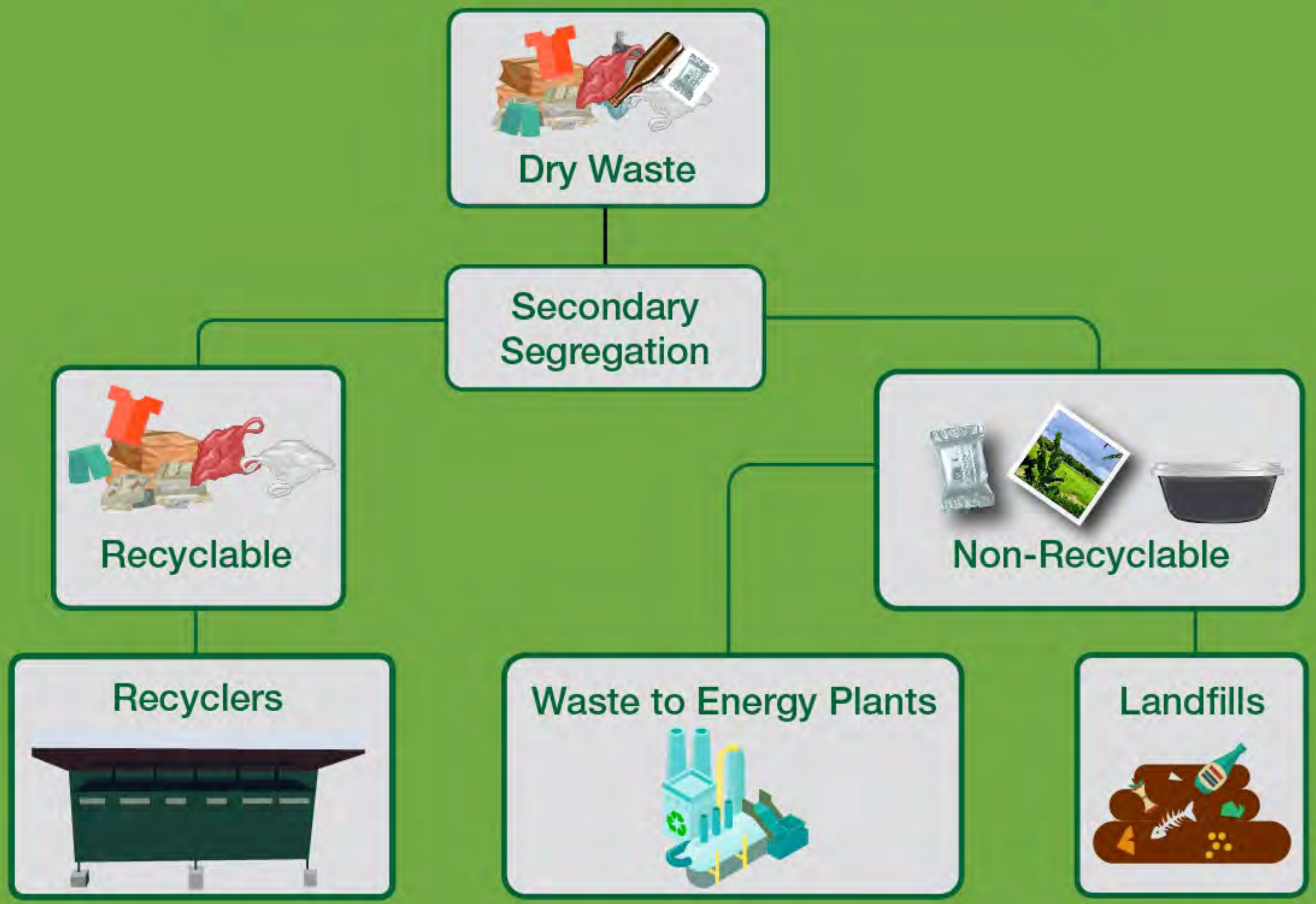

Health Hazards

Solid Waste Management Chain

Solid Waste Management at Swachha Sankeerna

Material Recovery Facility

Wet Waste Management

Household Level

Food Residues, Kitchen Waste,
Flowers, Leaves *etc.*,

Community Level

Food Waste in Temples, Hotels,
Schools *etc.*, Agricultural Wastes
like Leaves, Cow Dung *etc.*,

Wet Waste Management at Household Level

**Food Residues, Vegetable Wastes,
Flowers, Leaves, Cow Dung etc.,**

Cattle Feeding

Biogas

Composting

**Pipe
Composting**

**Pot
Composting**

**Pit
Composting**

**Vermi
Composting**

Wet Waste Management at Community Level

**Food Waste from Temples, Hotels, Schools etc,
Agricultural Wastes, Leaves, Cow Dung etc.,**

Gobhardhan / Biogas

Composting

**Stack
Composting**

**Vermi
Composting**

**NADEP
Composting**

**Windrow
Composting**

